

Радавод

СПРАВЫ СЯМЕЙНЫЯ

Як разблытаць клубок памяці?

Збіраць і захоўваць памяць аб продках можна па-рознаму. Тут мала проста знайсці імёны і скласці сямейнае дрэва — важна разабрацца з тым, кім былі нашы продкі, што любілі, што ім не падабалася, чым займаліся, якія наказы пакідалі малодшым пакаленням. Нездарма на Беларусі шанавалі продкаў, верылі, што яны прыглядаюць за намі, дапамагаюць. Сямейныя гісторыі могуць аб'яднаць сваякоў, даць падказкі, як паводзіць сябе ў складаных сітуацыях альбо пазбегнуць пэўных памылак.

ЧЫМ ЗАНЯЦЦА НА ІЗАЛЯЦЫІ

Перш чым выправіцца ў архіў і паглыбіцца ў мінулае, важна не забыць пра тых, хто побач. І нават калі з-за каранавіруса вы сёння пазбягаеце сустрэч са сваімі бабулямі і дзядулямі, не палянуіцеся лішні раз парадаваць іх званком. Падказаць тэму для гутаркі могуць старыя фатаграфіі — распытайце, хто на іх, калі і што адбывалася. Важныя не толькі імёны — спытайце пра гісторыю старых рэчаў, якія ўжо доўгія гады захоўваюцца ў сям'і, запішыце сямейныя традыцыі, рэцэпты, песні ці казкі, паданні, прыпеўкі, што чулі ад бабулі. Калі нейкія старыя прадметы, напрыклад, мэблю, зробленую рукамі дзядулі, няма магчымасці далей захоўваць, хоць бы сфатаграфуйце іх. Карысна запісаць інтэрв'ю з людзьмі сталага веку на дыктафон — гэта ж не толькі ўспаміны, але і думкі, характар, маўленне блізкага вам чалавека. Усе гэтыя дэталі могуць спатрэбіцца, калі вы захочаце аформіць

свае даследаванні ў такіх модных сёння кніжках па гісторыі роду. Яны могуць стаць цудоўным падарункам на юбілей, вяселле, іх можна перадаць нашчадкам. Уявіце: калі вы сёння толькі распытаеце ў бабулі пра яе маці і бабулю, то сваім унукам вы перадасце ўжо радавод, сабраны ажно да шостага калена!

Пагартайце сямейныя фотаальбомы (рабіце надпісы з адваротнага боку), карысная інфармацыя можа быць на паштоўках і ў кнігах (напрыклад, дарчыя надпісы). Праверце, ці захаваліся старыя дакументы, нататнікі, дзённікі, выразкі з газет, якія збіралі вашы бацькі і дзяды. Там могуць быць як публікацыі пра сваякоў, так і матэрыялы, якія вашым родным здаваліся важнымі. Так праз сям'ю можна вывучаць гісторыю краіны.

ДЗЕ ШУКАЦЬ

Пачніце ствараць радавод з сябе. Накідайце першыя імёны: бацькі, дзед, дзядзькі, стрыечных... Занатоўвайце гады жыцця, месцы жыхарства, прафесіі, цікавыя

факты з біяграфіі, сямейныя легенды. Калі нейкая інфармацыя невядомая, пазначайце яе пыталнікамі. Усе недакладнасці і недахопы ў вашых запісах — падказка, пра што ў будучым можна будзе распытаць сваякоў.

Для навічкоў працуюць анлайн-школы, што вучаць весці генеалагічныя пошукі, прыгожа і цікава падаць сабраную інфармацыю.

Калі ў вас пакуль няма магчымасці пагутарыць з роднымі людзьмі, кінце ключ у інтэрнэце. Магчыма, хтосьці з вашых далёкіх сваякоў ці землякоў ужо працуе з патрэбнай вам інфармацыяй. Пошук можаце весці на адпаведных сайтах, прысвечаных генеалогіі, і ў сацыяльных сетках (існуюць суполкі па прозвішчах і населеных пунктах). Цяпер некаторыя архівы зрабілі доступ да сваіх матэрыялаў бясплатным.

Паспрабуйце знайсці сваякоў, з якімі былі страчаны кантакты альбо пра якіх вы даведаліся выпадкова. Магчыма, у сям'і захаваліся старая перапіска, паштоўкі, нататнікі, у якіх пазначана, дзе тыя жылі. Паспрабуйце напісаць на гэтыя адрасы альбо змясціце запыт у інтэрнэце.

Апытваць можна і суседзяў, сяброў, калег па рабоце таго сваяка, пра якога вы стараецеся сабраць больш інфармацыі. У іх (а таксама ў музеях прадпрыемстваў і навучальных установах) маглі захавацца старыя фатаграфіі,

на якіх ёсць у тым ліку і ваш продка. Да таго ж, знаёмыя могуць падзяліцца ўспамінамі пра характар і жыццё канкрэтнага чалавека.

Не забывайцеся, што шмат інфармацыі захоўваецца ў дакументах, якія выдаюць службы загс (такіх, як пасведчанні аб нараджэнні, шлюб, смерці, змене прозвішча).

Шмат можа даць падарожжа па мясцінах, дзе жылі вашы продкі. Не абмініце мясцовыя архівы і бібліятэкі, пагартайце старонкі раёнак — там можна знайсці багата матэрыялаў, сабраных тутэйшымі краязнаўцамі. Прозвішчы і імёны захоўваюць старыя могількі (дарэчы, сёння ў інтэрнэце можна знайсці асобныя электронныя некропалі).

ПРЫСТУПКІ Ў МИНУЛАЕ

Важна паступова паглыбляцца ў гісторыю, не скакаць цераз пакаленні. Гэта не толькі засцеражэ вас ад памылак, але і дасць багаты матэрыял для пошукаў. Перш чым зрабіць наступны крок у мінулае, не палянуіцеся пераправярыць

інфармацыю, супаставіць звесткі ад некалькіх сваякоў.

Працаваць з сямейнай гісторыяй можна па тэмах. Так, сёння даступны матэрыялы, звязаныя з Вялікай Айчыннай вайной (базы «Мемарыял», «Подзвіг народа», «Партызаны Беларусі», «Яд Вашэм», дакументы па эвакуіраваных, спісы ахвяр, кнігі «Памяць»).

Спускаецца ніжэй — вывучайце спісы рэпрэсаваных, шукайце дакументы па Першай сусветнай вайне.

У XIX — пачатку XX стагоддзя ў розных гарадах выпускаліся кнігі-даведнікі.

Нават родавыя прозвішчы ці мянушкі асобных членаў роду могуць падкінуць ідэю для даследавання.

Не забудзьцеся далучыць да генеалагічных пошукаў дзядей. Разам з вамі яны будуць чытаць подпісы на старых фатаграфіях, пячы бліны па бабуліным рэцэпце, афармляць генеалагічны альбом ці кнігу, вывучаць гісторыі пра сваіх продкаў. А пасля яшчэ змогуць падзяліцца вопытам сваёй сям'і па захаванні памяці — у школьнай праграме ёсць некалькі ўрокаў, прысвечаных гэтай тэме.

Архіў

Паліцыя супраць эпідэміі

Адсутнасць урачэбных інстытутаў і ўстаноў, наогул дзяржаўнай сістэмы аказання дапамогі, недахоп медыцынскага персаналу, нескаардынаванасць і неарганізаванасць дзеянняў урачоў — такой была медыцына XVIII стагоддзя. Ды і людзі ў той час не надта ёй давяралі, а пры сур'ёзных праблемах маглі хутчэй звярнуцца да знахараў ці асоб, якія сябе за такіх выдавалі. «Лячылі» яны, мякка кажучы, арыгінальна. Напрыклад, праблемы са зрокам такія «знаўцы» выпраўлялі пры дапамозе вачэй сокала. Да ран, каб хутчэй загойваліся, маглі прыкладаць сабаку — згадайце выраз «з жыве як на сабаку». Махляры маглі прапаноўваць і чароўныя сродкі — ад каменя, які нібыта вылечвае ўсе хваробы, да парашку «з рога аднарога».

Асноўным сродкам лячэння было кровапусканне. Часам спрабавалі змагацца з сімптомамі альбо заглушыць «проблему» — выкарыстоўвалі паслабляльныя, гарачкапаніжальныя, патагонныя сродкі, а таксама тыя, што ўмацоўваюць і ўзбуджаюць. Сярод лекаў тых часоў былі папулярныя салетра, нашатыр, камфара, спірт з перцам, дзёгаць, опіум, іртуць з цукрам, блёкат. У аптэкарскіх садах вырошчваліся розныя зёлкі. Рэвень і мята, вядомыя ў той час, і па сёння ў пашане.

СТАРАЖЫТНЫ КАРАНЦІН

У метрычных кнігах можна сустрэць назвы хвароб, якія ўжываліся для вызначэння прычыны смерці. Так, пры маланкавым развіцці сібірскай язвы казалі пра змяіны пастрэл, агнявік. Лятучы агонь, ветранік — назвы воспы, пачасуха (свароб, парша, струп) — кароста, бешыха (буйства, вадабоязь) — шаленства, круп — інфекцыйна-запаленчае захворванне гартані, часцей

не выпадала — урачоў было вельмі мала, таму прадухіляць і спынаць эпідэміі дапамагалі... паліцэйскія. «Паліцэйскія чыноўнікаў было дастаткова, каб збіраць звесткі пра сітуацыю, якая складваецца ў павеце, і кантраляваць насельніцтва», — расказаў Аляксей Білецкі.

Праўда, улады часта зацягвалі з прыняццем рашэнняў адносна прадукцыі распаўсюджвання хвароб. Вяскоўцы перадавалі звесткі земскай паліцыі, тая — у медыцынскую ўправу. Пакуль урач прыязджаў на месца, магло здарыцца, што лячыць яму ўжо не было каго альбо хвароба сама ішла на спад.

Калі насельніцтва ратавалася ад масавых захворванняў, маглі закрывацца гарады ці асобныя кварталы. Часам да справы падключаліся вайскоўцы. Варта стаяла на дарогах, каля гарадскіх сценаў, было і такое, што зачынялі і асобныя гарадскія кварталы. Не пускалі чужых і ў вёскі. Людзей абкурвалі (часцей за ўсё палыном і ядлоўцам). У архівах можна сустрэць карэспандэнцыю, якая пракурвалася серай і была праткнутая іголкамі, каб дэзынфіцыруючыя рэчывы трапілі ўнутр пісьма.

Натуральна, хворых стараліся ізаляваць ад здаровых. Памерлых і іх рэчы спальвалі, закопвалі з прымяненнем вапны.

Але не заўсёды такія захады ўрацоўвалі, бо знаходзіліся нязгодныя з каранцінам і правілы часта парушаліся.

Калі вас разлучыла вайна...

Нават праз 75 гадоў пасля заканчэння Другой сусветнай вайны людзі працягваюць шукаць сваіх блізкіх. Алічбоўваюцца архівы, у інтэрнэце выкладваюцца раней невядомыя дакументы, з'яўляюцца новыя пошукавыя суполкі і сайты. Сарыентавацца ў гэтым аб'ёме інфармацыі не заўсёды проста. Але на дапамогу пачаткоўцам гатовы прыйсці спецыялісты. Напрацягу трох дзён (з 8 да 10 сакавіка) на Youtube ў прамым эфіры яны будуць дзяліцца ідэямі, уласнымі напрацаўкамі, даваць парады па пошуку звестак як пра вайскоўцаў, так і пра мірных ахвяр вайны.

Плануецца, што падчас фестывалю ХабСудТэх «Усе грані памяці» прагучыць 75 дакладаў ад спецыялістаў з розных краін свету, якія працуюць з архівамі і займаюцца пошукам інфармацыі пра тых, хто загінуў ці пацярпеў у гады Другой сусветнай. Агульны час трансляцыі зноў жа падводзіцца пад юбілейную лічбу — 75 гадзін!

Фестываль праходзіць у межах буйнога міжнароднага адукацыйнага праекта «ГенЭкспа», арганізатарамі якога выступаюць грамадскае аб'яднанне «Архіўны дазор» (кіраўнік Віталь Сямёнаў), генеалагічная фірма «Дом сямейных традыцый» у партнёрстве з «Клубам генеалогікаў» і вытворцам генеалагічнага праграмнага забеспячэння «Дрэва жыцця». Напрацягу красавіка ўжо прайшлі дзве буйныя відэасустрачкі: спецыялісты ў галіне генеалогіі насычалі інфармацыйную прастору карыснымі ведамі па аднаўленні «сямейных ланцужкоў» і захаванні памяці па гісторыі роду. Правам свабоднага мікрафона скарысталіся дзясяткі спецыялістаў, якія вядуць пошукі і працуюць з архівамі на тэрыторыі постсавецкіх краін і Еўропы. Сярод іх былі як спецыялісты з вялікім «генеалагічным» стажам, так і аматары, якія самастойна спрабуюць разабрацца ў гісторыі сваёй сям'і. Яны дзяліліся спасылкамі на карысныя рэсурсы, інструментамі пошуку, правіламі работы з сямейнымі архівамі і парадзі, як аформіць і перадаць нашчадкам вынікі сваіх даследаванняў. Такая праца будзе працягвацца — на гэты год запланаваны шэраг новых анлайн-сустрэч.

Народжаны падчас каранавіруса, самаізаляцыі ды павальнага пераносу камунікацый у Zoom, фестываль выклікаў асабліва цікавасць у людзей, якія хочучы захаваць гісторыю свайго роду, а гэта патрэба сёння абвастраецца як ніколі, прымушае задумацца, што трэба цаніць кожны дзень, які можна правесці з блізкімі людзьмі.

Матэрыялы паласы падрыхтавала Алена ДЗЯДЗЮЛЯ.